

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

Електронне видання

**ПЛАНІ ТА ЗАВДАННЯ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПСИХОЛОГІЯ СЛІДЧОЇ ТА
ПРОКУРОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»
для студентів
денної форми навчання**

**Харків
2022**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

Електронне видання

**ПЛАНІ ТА ЗАВДАННЯ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПСИХОЛОГІЯ СЛІДЧОЇ ТА
ПРОКУРОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»**

для студентів
другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»
денної форми навчання

**Харків
2022**

Плани та завдання до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Психологія слідчої та прокурорської діяльності» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право». Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2022. 23 с.

**У к л а д а ч і: В. Ю. Шепітько,
М. В. Костенко,
Г. О. Чорний.**

**© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2022**

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПСИХОЛОГІЯ СЛІДЧОЇ ТА ПРОКУРОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

У вищій школі одним з обов'язкових видів навчальних занять є практичні. Завдяки їх інтерактивному характеру вони є дієвим засобом самостійного набуття знань. Практичні заняття – це колективна форма навчання студентів академічної групи під керівництвом викладача. Їх мета полягає в набутті практичних навичок застосування психологічних прийомів, методів та засобів. Вони проходять у формі виконання завдань, ділових ігор, складання необхідних документів, вирішення ситуаційних завдань.

До кожної теми навчальної дисципліни «Психологія слідчої та прокурорської діяльності» наведені найважливіші питання, список додаткової літератури, завдання з рекомендаціями щодо їх виконання, а також фабули конкретних кримінальних проваджень та ситуації, які є необхідними для виконання завдань з метою опанування відповідної тематики курсу психології слідчої та прокурорської діяльності.

Під час підготовки до практичного заняття студент вчиться самостійно опрацьовувати й критично оцінювати різні джерела, обґрунтовувати й формулювати власні думки, а безпосередньо на занятті набуває навичок публічних виступів, ведення дискусій, виявляє свої знання, наукову позицію і вдосконалює вміння їх відстоювати.

Підготовка до практичних занять включає:

- усвідомлення відповідної теми, з'ясування послідовності зазначених питань, що наведені до теми;
- перегляд конспектів лекцій, які стосуються теми, винесеної на практичне заняття;
- вивчення рекомендованої літератури (список джерел не є вичерпним, тому

необхідно проявляти самостійність при підготовці);

- ознайомлення з необхідними нормативно-правовими актами;
- виконання завдань, які відводяться на позааудиторний час.

Виступ на практичному занятті має коротко, але змістовно висвітлювати питання за головними напрямками. Допускається користування власними записами для перевірки окремих наукових положень і цитування першоджерел.

Учасники практичного заняття повинні:

- слухати виступи інших учасників;
- при потребі ставити запитання; акцентувати на помилках, спірних твердженнях;
- вносити необхідні поправки, уточнення;
- розвивати далі висвітлення суті проблеми.

Практичне заняття завершується заключним словом викладача, в якому підсумовується робота групи, робляться зауваження щодо змісту проблеми, що виносилася на обговорення, оцінюються виступи учасників практичного заняття згідно з критеріями оцінювання.

Анотація навчальної дисципліни. Розкривається сутність психології слідчої та прокурорської діяльності, розуміння її базових категорій. Аналізується зміст і значення закономірностей та механізмів психіки людини у сфері суспільних відносин, регульованих правом. Надається уявлення про предмет, завдання, методи психології слідчої та прокурорської діяльності; психологічну характеристику слідчої та прокурорської діяльності; особистість прокурора та слідчого; юридичну професіограму прокурора та слідчого; психоемоційну напруженість у діяльності прокурора та слідчого; професійну деформацію прокурора та слідчого, шляхи її подолання; психологію невербальних слідчих (розшукових) дій (огляду, обшуку, слідчого експерименту); психологію вербальних слідчих (розшукових) дій (допиту, одночасного допиту, пред'явлення для впізнання); психологічні основи процесуального керування прокурора при проведенні слідчих

(розшукових) дій; залучення спеціальних знань до проведення слідчих (розшукових) дій; психологічний профіль; психологію обвинуваченого; захисну домінанту; психологію прийняття рішення прокурором та слідчим; психологічні основи дебатів прокурора. Мета та завдання навчальної дисципліни.

Мета навчальної дисципліни – формування високого рівня наукових знань, необхідних для здійснення правозастосовної, правоохоронної та правозахисної діяльності на стадії досудового розслідування з урахуванням закономірностей та механізмів психіки людини у сфері регульованих правом суспільних відносин, вироблення основних умінь та навичок застосування методів психології слідчої та прокурорської діяльності, активізація аналітичної діяльності студентів, проведення науково-дослідницької роботи, а також практичних навичок діяльності правника.

Завдання: формування системи теоретичних знань щодо найбільш ефективних методів і засобів здійснення правозастосовної, правоохоронної та правозахисної діяльності, психологічних особливостей та умов процесуальної діяльності слідчого та прокурора; опанування інструментарієм та базовими категоріями психології слідчої та прокурорської діяльності; визначення актуальних проблем психології слідчої та прокурорської діяльності та напрямів сучасних наукових досліджень; набуття компетентностей стосовно методів і засобів здійснення слідчої та прокурорської діяльності; формування навичок та вміння прийняття рішення прокурором та слідчим; створення здатності до подолання психоемоційної напруженості у діяльності прокурора та слідчого; усвідомлення психологічних особливостей проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій; опанування інструментарієм психологічних основ дебатів прокурора.

Тема 1. Предмет, завдання, методи психології слідчої та прокурорської діяльності.

(2 год)

План

- 1. Поняття та предмет психології слідчої та прокурорської діяльності.**
- 2. Завдання психології слідчої та прокурорської діяльності.**
- 3. Зв'язки психології слідчої та прокурорської діяльності з іншими науками.**
- 4. Методи психології слідчої та прокурорської діяльності.**

Завдання:

- 1. Окресліть предмет дослідження психології слідчої та прокурорської діяльності.*
- 2. Зробіть схематичне зображення зв'язків психології слідчої та прокурорської діяльності та інших наук. Розкрийте його зміст.*
- 3. Визначте методи психології слідчої та прокурорської діяльності та напрями їх застосування в кримінальному судочинстві.*
- 4. Для з'ясування методу тестування в позааудиторний час проведіть діагностику своєї особистості за опитувальником Айзенка (версія EPI) або за опитувальником Леонгарда-Шмішека (на вибір):*
 - а) Особистісний опитувальник Г. Айзенка [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://psyttests.org/eysenck/epiA-run.html> ;*
 - б) Опитувальник Шмішека [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://psyttests.org/leonhard/sm88-run.html>*
- 5. Використовуючи біографічний метод, проаналізуйте особу Онопрієнко.*
- 6. Для з'ясування методу тестування в аудиторний час проведіть діагностику своєї особистості за Колірним тестом Люшера або Тестом на профорієнтацію (на вибір):*
 - а) повний колірний тест Люшера [Електронний ресурс] Режим доступу: https://psyttests.org/result?v=lus18QQrFcGGj1E_IkB*
 - б) тест на профорієнтацію [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.google.com/url?q=http%3A%2F%2Ftest.msk.ru%2Fcgi-bin%2Fendtest6.cgi%3F238%260%261%264%263%267%264%266%265&sa=D&sntz=1&usg=AFQjCNFCRGFmOfgIYKInPftIVbRnLe4GUA>*

Список додаткової літератури:

Бедь В. В. Юридична психологія: навчальний посібник. Львів: «Новий Світ – 2000», 2009. 380 с.

Коновалова В. О., Шепітько В. Ю. Юридична психологія : посіб. для

підгот. до іспиту. Х.: Право, 2019. 192 с.

Опитувальник Шмішека [Електронний ресурс] - Режим доступу:
<https://psyttests.org/leonhard/sm88-run.html>

Основи загальної та юридичної психології: навч. посіб. / Н. Р. Бобечко, І. І. Когутич, В. П. Бойко, І. В. Жолнович; за ред. В. Т. Нора. К.: Ін Юре, 2014. 280 с.

Особистісний опитувальник Г. Айзенка [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://psyttests.org/eysenck/epiA-run.html>

Психологія слідчої діяльності: навчальний посібник / В. Г. Андросюк, О. М. Корнєв, О. І. Кудерміна та ін.: за заг. ред. Л. І. Казміренко. К.: Правова єдність, 2009. 200 с.

Словарь-справочник по психологической диагностике / Бурлачук Л. Ф., Морозов С. М., отв. ред. С. Б. Крымский. Киев: Наук. думка, 1989. 200 с.

Шепітько В. Ю., Коновалова В. О. Юридична психологія: Підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. Харків: Право, 2019. 288 с.

Юридична психологія. Альбом схем з коментарями / Александров Д. О., Андросюк В. Г., Казміренко Л. І. та ін.: заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсеєва. Вид. 3-є, доопр. та доп. К.: КНТ, 2008. 152 с.

Юридична психологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. Є. Самойлов, М. С. Корольчук, В. М. Корольчук, С. М. Миронець, Г. М. Ржевський. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 432 с.

Тема 2. Компоненти психологічної характеристики процесуальної діяльності. Сутність та види слідчої та прокурорської діяльності.

(2 год)

План

- 1. Поняття, види та значення психологічних характеристик слідчої та прокурорської діяльності.**
- 2. Види слідчої та прокурорської діяльності.**
- 3. Юридична професіографія та професіограма слідчого та прокурора: сутність, зачення та структура.**
- 4. Психоемоційна напруженість у діяльності прокурора та слідчого.**
- 5. Професійна деформація та шляхи її подолання.**

Завдання:

1. Охарактеризуйте такі компоненти психологічної характеристики слідчої та прокурорської діяльності як детальна правова регламентація, наявність владних повноважень, дефіцит часу, комунікабельність, конструктивність, посвідчувальність, вирішення різноманітних розумових завдань, протидія зацікавлених осіб та негативні емоції та встановіть кореляційні зв'язки між ними.

2. Проаналізуйте види слідчої та прокурорської діяльності - пізнавальної, конструктивної, комунікативної, посвідчувальної. З'ясуйте їх структуру, сутність.

3. Виділіть з перелічених необхідні особливості комунікативної діяльності прокурора та слідчого: - вибірковий характер осіб спілкування; - примусовий характер спілкування; - планування та чітка його організованість; - невизначеність предмета спілкування; - високий рівень усної та письмової мови; - вільна форма спілкування; - емоційний інтелект; - високий ступень конфліктності; - наявність психологічних знань; - допустимість різних видів психологічного впливу та тиску.

Надайте вірний перелік особливостей комунікативної діяльності прокурора та слідчого.

4. За результатами психологічного тестування слідчого А. виявлено його наступні якості та особливості: різносторонні загальні та професійні знання, логічне мислення, середню працездатність, синтетичний склад розуму, стійку увагу, кмітливність; сумлінність, дисциплінованість, великий професійний стаж та життєвий досвід; нетактовність, підвищену емоційність, вміння контролювати емоції, критичне негативне ставлення до підсудного та захисника, боязливність, високу відповідальність, рішучість, наполегливість, безапеляційність та категоричність у питаннях справедливості; усна мова характеризується чіткістю формулювань, наявністю великої кількості юридичних термінів, стислістю та лаконічністю; письмова мова характеризується незначною кількістю орфографічних та граматичних помилок.

Віднесіть перелічені якості до відповідних сторін діяльності слідчого та визначте серед них позитивні й негативні для її ефективного виконання. Які засоби можливо застосувати для формування доцільних якостей особистості слідчого.

5. Проаналізувати сутність, структуру та провести розмежування понять «професійна деформація», «професійне вигорання» та «професійна деградація». Які можливі шляхи їх подолання?

6. Вкажіть з перелічених вірні ознаки професійної деформації та надайте їх повний перелік: невпевненість; творчий підхід; широта мислення; схематичність та шаблонність мислення; негативне ставлення до інших осіб; самокритичність; постійне вдосконалення професійної діяльності; обмін досвідом.

7. В процесі підвищення кваліфікації слідчих необхідно встановити рівень розумового потенціалу, творчі здібності, емоційні властивості та рівень знань, вмінь і навичок. Який саме з методів психології слідчої діяльності доцільно застосувати у цьому випадку?

8. Ділова гра «Професіограма»: студенти розподіляються на 3-4 групи та складають відповідну професіограму «Слідчого», «Прокурора» з урахуванням особливостей та специфіки покладених на них процесуальних вимог.

Список додаткової літератури:

Александров Д. О. Становлення особистості працівника органів внутрішніх справ: монографія / Д. О. Александров. К.: Вадекс, 2014. 307 с.

Бедь В. В. Юридична психологія: навчальний посібник. Львів: «Новий Світ – 2000», 2009. 380 с.

Коновалова В. О., Шепітько В. Ю. Юридична психологія : посіб. для підгот. до іспиту. Х.: Право, 2019. 192 с.

Короткий психологічний словник / за ред В. І. Войтка. Київ: Вища школа, 1978. 192 с.

Кудерміна О. І. Психологія особи як суб'єкта правоохоронної діяльності : монографія. Чернівці: Наші книги, 2013. 415 с.

Основи загальної та юридичної психології: навч. посіб. / Н. Р. Бобечко, І. І. Когутич, В. П. Бойко, І. В. Жолнович; за ред. В. Т. Нора. К.: Ін Юре, 2014. 280 с.

Психологія слідчої діяльності: навчальний посібник / В. Г. Андросюк, О. М. Корнєв, О. І. Кудерміна та ін.: за заг. ред. Л. І. Казміренко. К.: Правова єдність, 2009. 200 с.

Юридична психологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. Є. Самойлов, М. С. Корольчук, В. М. Корольчук, С. М. Миронець, Г. М. Ржевський. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 432 с.

Шепітько В. Ю., Коновалова В. О. Юридична психологія: Підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. Харків: Право, 2019. 288 с.

Юридична психологія. Альбом схем з коментарями / Александров Д. О., Андросюк В. Г., Казміренко Л. І. та ін.: заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсеєва. Вид. 3-є, доопр. та доп. К.: КНТ, 2008. 152 с.

Тема 3. Психологія слідчого та прокурора. Структура особистості слідчого та прокурора. (4 год)

План

- 1. Поняття та структура особистості прокурора та слідчого.**
- 2. Поняття, типи темпераменту.**
- 3. Поняття та структура характеру. Акцентуації характеру.**
- 4. Система психічних процесів. Емоції та воля.**
- 5. Поняття та види психоемоційних станів. Конфліктні емоційні стани.**

Завдання:

1. Віднесіть вказані елементи структури особистості (мотивація, темперамент, здібності, емоції, настанови, спілкування, характер, навички, задатки) до відповідних аналітичних підходів щодо тлумачення поняття

особистості: соціально-психологічного; індивідуально-психологічного; діяльнісного; генетичного.

2. Співставте елементи структури особистості (темперамент, характер, здібності, спрямованість) з їх відповідними визначеннями - психологічні риси особистості, що визначають:

а) потенціальні можливості людини у виконанні певної діяльності;

б) активний характер відносин та дії людини у соціальному середовищі;

в) динаміку проявів особистості у різних видах діяльності та у відносинах з оточуючим середовищем;

г) відношення людини до соціального середовища та виконуємої діяльності.

3. Проаналізуйте основні методики щодо визначення типу темпераменту особистості. Під керівництвом викладача проведіть свою порівняльну діагностику особистості за опитувальником Айзенка (версія ЕРІ).

4. Ділова гра "Темперамент": Студенти розподіляються на пари. Завдання кожної пари за допомогою психологічних методів виявити поведінкові особливості, на підставі яких діагностувати прояви відповідного типу темпераменту та обґрунтувати свій висновок перед групою.

5. Який тип темперамента найбільш відповідає особистості слідчого, прокурора? Обґрунтуйте.

6. Для з'ясування методики щодо визначення типу акцентуацій особистості в аудиторії проведіть діагностику особистості за опитувальником Леонгарда-Шмішека.

7. Як ви вважаєте, чи можливо за допомогою методів аудіовізуальної діагностики визначити тип темпераменту та риси характеру особи? Який час потрібний для цього? Проведіть експрес діагностику викладача та одногрупників.

8. Надайте визначення та порівняльний аналіз понять "вміння", "навички", "звички".

9. Розгляньте природу виникнення та характерні риси настрою, афектів та почуттів. Яким чином зазначені класи емоцій впливають на поведінку людини. За допомогою стимульного матеріалу (фотозображення осіб з відповідними емоційними проявами), який демонструє викладач, відпрацювати навички з визначення базових емоцій.

10. Підберіть зазначеним поняттям (афект; пристрасть; фрустрація; стрес; фобії) відповідні визначення, обґрунтуйте:

- сильний емоційний стан вибухового характеру, що впливає на особистість та характеризується бурхливим протіканням, зміною свідомості й порушенням вольового контролю;

- стан зростаючої емоційної напруги, що виникає в конфліктних ситуаціях, пов'язаних з сильною мотивацією на їх вирішення, де існують вагомні нездоланні переешкоди із загрозою для благополуччя особистості;

- стан, змістом якого є непереборний страх конкретних ситуацій,

предметів, істот або невизначений безпредметний страх.

11. Проаналізуйте етапи формування складного вольового акту та зазначте особливості його застосування в юридичних науках.

12. Визначте найважливіший компонент та стадію вольової дії.

13. Охарактеризуйте вольові психічні стани.

14. У позааудиторний час проведіть свою діагностику за методикою многофакторного дослідження особистості Кеттелла.

15. Охарактеризуйте та структуруйте поняття здібності, задатки, обдарованість, талант та геніальність.

Список додаткової літератури:

Александров Д. О. Становлення особистості працівника органів внутрішніх справ: монографія. Київ: Вадекс, 2014. 307 с.

Головаха Е. И., Панина Н. В. Психология человеческого взаимопонимания. Киев: Политиздат Украины, 1989. 189 с.

Короткий психологічний словник / за ред В. І. Войтка. Київ: Вища школа, 1978. 192 с.

Кудерміна О. І. Психологія особи як суб'єкта правоохоронної діяльності : монографія. Чернівці: Наші книги, 2013. 415 с.

Методика многофакторного дослідження особистості Кеттелла [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://psytests.org/cattell/index.html>

Опитувальник Шмішека [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://psytests.org/leonhard/sm88-run.html>

Особистісний опитувальник Г. Айзенка [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://psytests.org/eysenck/epiA-run.html>

Психологія: підручник для студентів вищ. навч. закладів / Кол. авторів; за ред. І. Ф. Прокопенко. Харків: Фоліо. 2012. 863 с.

Словарь-справочник по психологической диагностике / Бурлачук Л. Ф., Морозов С. М., отв. ред. С. Б. Крымский. Киев: Наук. думка, 1989. 200 с.

Тема 4. Психологія огляду місця події.

Психологія обшуку.

(2 год)

План

1. Психологічні особливості проведення:

- огляду місця події (житла, приміщень, території);
- огляду живої особи (освідування) та примусового освідування.

2. Місце події — джерело інформації про особистість злочинця.

3. Психологічні особливості проведення обшуку.

4. Рефлексивне мислення та управління при обшуку.

5. Психологія обшукуваного. Довільні та мимовільні реакції на

подразники.

6. Словесна розвідка, її роль та значення.

Завдання:

1. Зробити порівняльний аналіз невербальних слідчих (розшукових) дій (огляд, обшук).

2. З'ясувати психологічні особливості огляду місця події. Яку інформацію щодо психологічних властивостей і станів злочинця можна отримати за матеріально-фіксованими слідами, які виявлені на місці події?

3. Відпрацювати слідчий огляд предметів чи документів з акцентуванням уваги на функціях та значенні цієї дії.

4. З'ясувати психологічні особливості огляду живої особи (освідування) та примусового освідування.

5. З'ясувати психологічні особливості обшуку.

6. В цілях підготовки до обшуку проаналізувати профіль з соцмереж з метою з'ясування інформації щодо обшукуваної особи та висунення пошукових версій.

7. Окресліть, в чому може проявитися захисна домінанта підозрюваного в процесі проведення обшуку.

8. Ділова гра "Обшук": студенти розподіляються на дві команди, одна з яких приховує речі, а інша провадить учбовий обшук. Потім команди міняються завданнями. Далі проводиться обговорення позитивних моментів та помилок, допущених командами.

9. Обшук провадився в кабінеті розкрадача майна. Документи, пошук яких здійснювався, виявити не вдалося. Тоді за розпорядженням слідчого обшукуваного вивели з кімнати, у якій провадився обшук, а всі меблі в ній переставили. Потім обшукуваного знов ввели до кімнати і почали спостерігати за ним. Неспокійний погляд обшукуваного сковзнув по переставленій обстановці і зупинився на одній із шаф, де і були заховані документи.

У чому проявилася мимовільна реакція обшукуваного? За допомогою яких прийомів викликають мимовільні реакції у обшукуваного? Сформулюйте правила спостереження за обшукуваним.

Список додаткової літератури:

Алексейчук В. І. Огляд місця події: тактика та психологія: монографія. Харків: Апостіль, 2011. 232 с.

Денисюк С. Ф., Шепитько В. Ю. Обыск в системе следственных действий : тактико-криминалистический анализ : науч.-практ. пособие. Харьков : Консум, 1999. 160 с.

Журавель В. А. Деякі проблемні питання провадження слідчих (розшукових) дій за чинним КПК України. Вибрані твори. Харків: Апостіль, 2016. С. 305-307.

Коновалова В. Е., Шепитько В. Ю. Обыск: тактика и психология: монография. Харьков: Консум, 1997. 256 с.

Тіщенко В. В., Загородній В. Є., Белік Л. С. Тактико-психологічні засади слідчої та оперативно-розшукової діяльності : навч.-метод. посіб. : для здобувачів вищої освіти ф-ту прокуратури та слідства (кримінальної юстиції). Одеса : Гельветика, 2019. 159 с.

**Тема 5. Психологія допиту. Психологія обвинуваченого.
Психологічні засоби виявлення неправди у показаннях допитуваних.
(4 год)**

План

- 1. Психологічні особливості допиту окремих процесуальних осіб (неповнолітніх, свідків, підозрюваних, потерпілих).**
- 2. Стадії формування показань. Суб'єктивні та об'єктивні чинники, що впливають на процес формування показань.**
- 3. Психологічний контакт: поняття, риси та шляхи встановлення.**
- 4. Психологія формування неправдивих показань та тактичні прийоми їх викриття.**
- 5. Психологія проведення одночасного допиту. Ефект присутності.**

Завдання:

1. В цілях підготовки до допиту проаналізувати профіль з соцмереж з метою з'ясування інформації щодо допитуваної особи, її психологічних особливостей та обрання тактики допиту.

2. К. підозрюється у вчиненні крадіжки продовольчих товарів із супермаркету. Він є батьком троїх дітей, останнім часом не має постійного місця роботи. Визначте, які методи психології слідчої діяльності можливо використовувати при підготовці до допиту для аналізу особистісних якостей підозрюваного, мотивів учинення діяння та обставин, що пом'якшують його провину?

3. Назвіть та обґрунтуйте психічні стани, що притаманні потерпілому, свідку, підозрюваному при допиті.

4. Розгляньте особливості прояву віктимної поведінки потерпілого в процесі допиту.

5. Потерпілий Д. по справі про тілесні ушкодження на допиті поведився агресивно, використовував ненормативну лексику, образливі жести та погрози в сторону підозрюваного У. Як можливо охарактеризувати поведінку потерпілого Д., та які акцентуйовані риси характеру можна в нього виділити?

6. Потерпіла К. по справі про звалтування знаходиться у стані фрустрації. Як це може впливати на її свідчення?

7. Розясніть, які психічні стани та психологічні особливості свідка впливають на його показання.

8. Відпрацювати тактичні прийоми по встановленню психологічного контакту при допиті.

9. Змодельовати допит для відпрацювання навички використання різних видів запитань.

10. Окресліть, в чому може проявлятися захисна домінанта підозрюваного в процесі проведення обшуку.

11. Визначте тип темпераменту свідків, враховуючи та аналізуючи поведінку, зміст та характер показань допитуваних свідків, які стали очевидцями однієї і тієї ж самої події.

На одному з перехресть з інтенсивним рухом транспорту, автомобілем Mazda CX-5 було вчинено наїзд на жінку, яка переходила проїжджу частину. У результаті ДТП потерпілій були заподіяні тяжкі тілесні ушкодження.

Свідок 1 сильно обурений, кричить: "Розчавили жінку! Понакупили машин, а їздити не вміють. І права купили, мажори! Вважають, що їм все дозволено!"

Свідок 2 сумно розповідає: "При мені машина збила нещасну жінку; і ось людська доля, - може вона поспішала до дітей або коханого чоловіка, і ось все розбите. Ця картина глибоко враз мене."

Свідок 3 спокійно повідомляє: "Я їхав в крайньому правому ряду і раптом побачив, що на проїжджій частині товпляться люди. Зупинився і вирішив дізнатися що сталося. Підійшов ближче і побачив жінку, яка лежить на асфальті".

Свідок 4 хвилюючись розповідає: "Це була жахлива картина, пролунав виск гальм, звук удару та роздираючий крик, хлинула кров. Ця картина досі стоїть перед очима, просто переслідує мене і турбує."

12. На одночасному допиті по справі про пограбування допитуються свідок 17-річна В. та підозрюваний раніше судимий Т. В якому емоційному стані може знаходитися В., та як цей стан може впливати на надання нею показань? Оцініть тактичний ризик цього одночасного допиту.

13. Ділова гра "Одночасний допит": група студентів моделює одночасний допит з метою з'ясування та демонстрації тактичного ризику цієї дії. Для цього акцентується увага на конфліктному стані, емоційній напруженості, невербальних проявах, ефекті "соціальної інгібіції" в процесі такого виду допиту.

Список додаткової літератури:

Баранчук В. В. Тактика встановлення психологічного контакту при допиті: монографія. Харків: Апостіль, 2011. 232 с.

Бахін В. П., Весельський В. П. Тактика допиту: навч. посіб. К.: Правник, 1997. 64 с.

Богинский В. Е. Рефлексивное управление при допросе: учеб. пособ. Х.:

Юридический ин-т, 1983. 40 с.

Ващук О. П. Невербальна інформація в кримінальному провадженні: теоретико-методологічні основи : монографія. Одеса : Гельветика, 2017. 430 с.

Журавель В. А. Деякі проблемні питання провадження слідчих (розшукових) дій за чинним КПК України. Вибрані твори. Харків: Апостіль, 2016. С. 305-307.

Комарков В. С. Психологические основы очной ставки: текст лекций. Харьков, 1976. 28 с.

Коновалова В. Е. Допрос: тактика и психология: учеб пособие. Харьков: Основа, 1990. 198 с.

Лукашевич В.Г. Криминалистическая теория общения. К., 1993.

Організація і тактика одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб: навч. посіб. / С. С. Чернявський, О. О. Алексєєв, А. А. Вознюк. К., 2016. 66 с.

Шепітько В. Ю. Допит: наук.-практ. посіб. Харків: КримАрт, 1998. 378 с.

Шепітько В. Ю. Тактика допиту. Текст лекцій. Х. 1992.

Тема 6. Психологія пред'явлення для впізнання.

Психологія слідчого експерименту.

(2 год)

План

1. Психологічні особливості допиту перед пред'явленням для впізнання.

2. Форми впізнання: симультанна і сукцесивна.

3. Обставини, що впливають на сприйняття та узнавання.

4. Оцінка результатів пред'явлення для впізнання: психологічний і тактичний аспект.

5. Психологічні основи проведення та оцінка результатів слідчого експерименту.

Завдання:

1. Якими ознаками характеризується аналітичне, синтетичне і змішане сприйняття?

2. Ділова гра “Пред'явлення для впізнання”: група студентів моделює пред'явлення для впізнання з метою з'ясування та демонстрації типів сприйняття, факторів, що впливають на сприйняття, та надання оцінки результатів проведеної дії.

3. Потерпіла, безпосередньо після вчиненого відносно неї розбійного нападу, повідомила, що злочин вчинили 3 особи чоловічої статі великої

статури, з наявними на руках та пальцях рук татуюваннями, з короткою зачіскою. У подальшому така інформація не підтвердилась. Яким чином страх впливає на пізнавальну та регулятивну діяльність потерпілих від злочинів.

4. Потерпіла К. в процесі пред'явлення для впізнання не надає ознак, за якими може впізнати особу злочинця, посилаючись на те, що злочин давно відбувся, вона нічого не пам'ятає. Назвіть її можливі мотиви та які тактичні прийоми необхідно застосувати в цьому випадку?

5. З'ясувати психологічні особливості слідчого експерименту.

6. Ділова гра "Слідчий експеримент": група студентів моделює проведення слідчого експерименту з метою з'ясування та демонстрації тактики цієї дії. Для цього акцентується увага на емоційному стані піддослідної особи в момент злочину та її інших психологічних особливостей.

Список додаткової літератури:

Галаган В. І., Басиста І. В. Процесуальний порядок і тактика пред'явлення для впізнання поза візуальним спостереженням того, кого впізнають: моногр. К.: КНУВС, 2007. 236 с.

Головецький М. О. Психофізіологічні основи узнавання і тактика пред'явлення для впізнання під час досудового слідства : моногр. Тернопіль : Вид-во «АСТОН», 2006. 108 с.

Журавель В. А. Деякі проблемні питання провадження слідчих (розшукових) дій за чинним КПК України. Вибрані твори. Харків: Апостіль, 2016. С. 305-307.

Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз). – Х. 2007.

Тема 7. Психологія проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Використання спеціальних знань слідчій та прокурорській діяльності. (2 год)

План

1. Психологічні особливості проведення невербальних слідчих (розшукових) дій (обстеження публічно недоступних місць, житла та іншого володіння особи; спостереження за особою, місцем, річчю; огляд та виїмка кореспонденції тощо).

2. Психологічні особливості проведення вербальних негласних слідчих (розшукових) дій (контроль за вчиненням злочину, використання конфіденційного співробітництва тощо).

3. Поняття, мета та завдання використання спеціальних знань у слідчій та прокурорській діяльності.

4. Судово-психологічна експертиза.

5. Психологічний профіль: поняття, сутність та особливості формування.

Завдання:

1. За фотознімками в соціальних мережах діагностувати психологічний стан зображеної на них особи та відповідність цього стану підпису під фотознімками.

2. В позааудиторний час за аналізом публікацій в засобах масової інформації щодо вчиненого злочину скласти психологічний портрет злочинця.

3. Зазначте основні риси фізіологічного афекту та проведіть його розмежування з патологічним афектом.

4. Громадянин Ц., який працює в одному з вищих навчальних закладів міста на кафедрі історії мистецтв під час перебування на вулиці Пушкінська буд. 58 був ображений слова які містили нецензурну брань, що принижують його честь та гідність як особи. Внаслідок сутички потерпілому Х. були завдані тяжкі тілесні ушкодження.

Вирішіть питання можливості вчинення злочину в стані сильного душевного хвилювання. Які чинники можуть бути підґрунтям виникнення стану сильного душевного хвилювання?

5. Ділова гра “Судово-психологічна експертиза”: студенти розподіляються на групи, одна з яких призначає судово-психологічну експертизу певного напрямку, а інша визначає необхідні для її проведення методи.

6. За фотознімком групи діагностувати психологічні особливості групи та її членів, розподіл ролей в групі. На цій основі виокремити засоби психологічного впливу на членів групи та їх послідовність.

7. Оглядом місця події встановлено: 20.04., приблизно о 23 годині, перебуваючи біля школи-гімназії №19, яка розташована за адресою: Запорізька область, м Мелітополь, вул. Ломоносова, 151, виявлено труп П. 1998 р.н. Потерпіла одягнута у спідницю чорного кольору, футболку жовтого кольору та шкіряну куртку чорного кольору. На ногах П. капронові колготки чорного кольору та кросівки чорного кольору. На момент огляду на одязі потерпілої слідів боротьби не виявлено, спідня білизна знаходиться за місцем свого призначення, Особисті речі: рюкзак червоного кольору (порожній), годинник наручний із металу жовтого кольору, сережки із металу жовтого кольору. Потерпілій завдано 9 ударів по голові тупим предметом, за слідами схожим на червону цеглу (уламки цегли виявлено поруч та вилучено), 3 різані рани в області шиї та 13 різаних ран поперекової області, за слідами, ймовірно спричинених уламком скла, чим заподіяно, за висновком судово-медичної експертизи, відкриту черепно-мозкову травму, у формі лінійних переломів кісток склепіння та основи черепа, лінійних і втиснутих осколкових переломів кісток лицьового відділу черепа, крововиливу по оболонки і в тканину головного мозку, що ускладнено

набряком, дислокацією головного мозку, що в сукупності є тяжкими тілесними ушкодженнями, небезпечними для життя, внаслідок чого наступила смерть потерпілої.

Складіть психологічний портрет невідомого злочинця із застосуванням різних методик профілювання.

Список додаткової літератури:

Ахтирська Н. М. Судово-психологічна експертиза і використання її висновків у кримінальному судочинстві // Вісник Верховного Суду України. 2006. № 8. С. 19-23.

Будянский М. Ф. Використання психологічних знань у розслідуванні злочинів. Навчально-методичний посібник. Одеса. Астропринт, 2001. 96 с.

Бурдін В. М. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені в стані сильного душевного хвилювання. Монографія. Львів: ПАІС, 2006. 200 с.

Закон “Про судову експертизу” // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>

Інструкція “Про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень” // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>.

Гончаренко В. Г. Судово-психологічна експертиза в системі засобів захисту // Адвокат. 2009. № 4. С. 4-13.

Демідова Є. Є. Тактика допиту обізнаних осіб. Х. Вид. агенція «Апостіль», 2013. – 232с.

Основи загальної та юридичної психології: курс лекцій. навч. посіб. / Н. Р. Бобечко, В. П. Бойко, І. В. Жолнович, І. І. Когутич; за ред. В. Т. Нора. К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. 224 с.

Тест Сонді [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://psytests.org/szondi/szondi-run.html>

Шевцов С. О. Психолого-криміналістичний портрет невстановленого злочинця: монографія. Харків: Експертна служба України, 2011. 84 с.

Шеховцова Л. І. Проблеми визначення сутності та місця емоційного стану особи, яка скоїла злочин за кримінальним законодавством України. // Вісник Запорізького державного університету. 2004. С. 181-183.

Яремчук В. О. Організація і тактика залучення спеціаліста при проведенні слідчих (розшукових) дій. Х. Вид. агенція «Апостіль», 2015. 228с.

Тема 8. Психологічні основи процесуального керування прокурора при проведенні слідчих (розшукових) дій. (2 год)

План

1. Психологія формування внутрішнього переконання прокурора та слідчого.

2. Стадії прийняття рішення.
3. Помилки при прийнятті рішення у слідчий та прокурорській діяльності.
4. Професійна інтуїція та логічні (раціональні) процеси у мисленні прокурора та слідчого.
5. Психологічні основи дебатів прокурора.

Завдання:

1. Назвіть види мислення, що використовуються для вирішення розумових завдань у слідчій діяльності.

2. Розмежуйте поняття рефлексії, рефлексивного мислення та рефлексивного управління.

3. Розмежуйте логічне та інтуїтивне у внутрішньому переконанні слідчого.

4. Наведіть можливі приклади конформізму та сугестії при прийнятті рішення слідчим.

5. Дайте розширену характеристику таким складовим діяльності як цілеспрямованість, плановість, систематичність. Яким чином зазначені елементи впливають на діяльність прокурора та слідчого?

6. Охарактеризуйте відмінності та особливості застосування інтуїтивного та логічного мислення в структурі психології прийняття рішення слідчим, прокурором.

7. Дайте розширену характеристику емоційних станів підвищеної психічної напруги: - тривога; - страх – стрес; - афект; - фрустрація. Зазначте особливості їх впливу на пізнавальну, регулятивну функцію особи та прийняття рішень.

8. Під час розслідування згвалтування, вчиненого групою осіб, батьками неповнолітнього К. було зазначено, що їх сина було введено в оману підозрюваним Н. стосовно дій, вчиняємих щодо потерпілої та їх наслідків, а також, що на нього чинився тиск з боку підозрюваного Н. Роз'ясніть, які форми психологічного впливу (навіювання, маніпуляції, приховані погрози, шантаж, обман, введення в оману та ін.) можуть мати місце в даному випадку, та які заходи необхідно застосувати для їх встановлення?

9. Розмежуйте переконання та примус як форми психологічного впливу. Наведіть приклади.

Список додаткової літератури:

Гончаренко В. Г., Сокиран Ф. М. Тактика психологічного впливу на попередньому слідстві: навч. посіб. Київ: Укр. акад. внутр. Справ, 1994. 48 с.

Грошевой Ю. М. Проблемы формирования судебного убеждения в уголовном судопроизводстве. Харьков, 1975. 144 с.

Коновалова, В. Е. Версия: концепция и функции в судопроизводстве :

монографія. Х.: Консум, 2000. 176 с.

Коновалова В. Е. Организационные и психологические основы деятельности следователя. К. : РИО МВД УССР, 1973. 122 с.

Обозов Н. Н. Психология межличностных отношений. Киев: Либідь, 1990. 192 с.

Психологія: підручник для студентів вищ. навч. закладів / Кол. авторів; за ред. І. Ф. Прокопенко. Харків: Фоліо. 2012. 863 с.

Шепітько В. Ю. Криміналістична тактика. Системно-структурний аналіз: монографія. Харків: Харків юридичний, 2007. 431 с.

Теми письмових робіт з навчальної дисципліни «Психологія слідчої та прокурорської діяльності».

1. Завдання та зв'язок психології слідчої та прокурорської діяльності з іншими суміжними науками.

2. Методи психології слідчої та прокурорської діяльності: сутність та особливості застосування.

3. Психологічна характеристика слідчої та прокурорської діяльності : поняття, види, загально-практична характеристика та значення.

4. Види слідчої та прокурорської діяльності.

5. Психологія прогнозування, планування та організації процесуальної діяльності слідчого та прокурора.

6. Професіограма слідчого та прокурора: сутність, структура та її значення.

7. Психоемоційна напруженість в діяльності слідчого та прокурора.

8. Професійна деформація в діяльності слідчого та прокурора та шляхи її подолання. Професійне вигорання .

9. Поняття та структура особистості прокурора та слідчого.

10. Поняття та особливості формування структури характеру у слідчого та прокурора. Акцентуація характеру.

11. Психоемоційні стани у слідчої та прокурорської діяльності: поняття, види.

12. Конфліктні емоційні стани: види, значення та шляхи подолання в слідчій та прокурорській діяльності.

13. Психологічні особливості проведення огляду. Місце події як джерело інформації про особу злочинця.

14. Психологічні особливості проведення обшуку. Психологія приховування та виявлення.

15. Рефлексивне мислення та управління слідчого та прокурора при обшуку. Довільні та мимовільні реакції на подразник.

16. Стадії формування показань: стадії та чинники, які впливають на їх формування.

17. Психологічні особливості допиту окремих процесуальних осіб (свідків, підозрюваних, потерпілих, малолітніх та неповнолітніх).

18. Психологія формування неправдивих показань та тактичні прийоми їх викриття.

19. Психологічний вплив при допиті: поняття, форми та особливості застосування слідчим та прокурором.

20. Психологічний контакт: поняття, риси та шляхи встановлення у слідчий та прокурорській діяльності.

21. Психологічні особливості проведення прямого, одночасного, перехресного допиту слідчим та прокурором. Ефект присутності

22. Психологічні особливості пред'явлення для впізнання: форми впізнання, оцінка результатів – психологічні та тактичні аспекти.

23. Психологічні особливості проведення слідчим та прокурором слідчого експерименту.

24. Психологічні особливості проведення невербальних слідчих (розшукових) дій (обстеження публічно недоступних місць, житла та іншого володіння особи; спостереження за особою, місцем, річчю; огляд та виїмка кореспонденції тощо)

25. Психологічні особливості проведення вербальних негласних слідчих (розшукових) дій (контроль за вчиненням злочину, використання конфіденційного співробітництва тощо).

26. Методи, завдання, напрямки проведення судово-психологічної експертизи.

27. Психологічний профіль: поняття, сутність та особливості формування.

28. Психологія формування внутрішнього переконання слідчого та прокурора. Правосвідомість у слідчо-прокурорській діяльності.

29. Психологія прийняття рішень та їх види в діяльності слідчого та прокурора. Тактичний ризик.

30. Професійна інтуїція та логічні процеси у мисленні слідчого та прокурора.

Навчальне видання

Електронне видання

**ПЛАНИ ТА ЗАВДАННЯ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПСИХОЛОГІЯ СЛІДЧОЇ ТА
ПРОКУРОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»**

(обов'язкова)

для студентів денної форми навчання
другого (магістерського) рівня вищої освіти
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»
денної форми навчання

У к л а д а ч і:

ШЕПТЬКО Валерій Юрійович,
КОСТЕНКО Марина Володимирівна,
ЧОРНИЙ Геннадій Олексійович.

Відповідальний за випуск В. Ю. Шепітько